

right to life, that is natural, though cumbersome, continuation of right to life in the form of a certain way to finish (dispose of) the latter; 2) as an unacceptable counterpart of right to life which must not be even discussed; 3) as an independent right of any person.

We came to the conclusion that right to death is an independent, separate right of human to stop his life at his own disposal. In this connection three questions are to be solved in legal sphere: firstly, what is the place of right to death in hierarchy of the basic human rights and how it relates with the right to life which is now secured in constitutional acts of any civilized country; secondly, what forms may take implementation, so to say, of the right to death; thirdly, how and in what role other persons may participate in implementation of such right, including their eventual legal responsibility. We state that one of the forms of implementation of human right to dispose of own life is euthanasia, which opens new aspects for criminological research. This refers, in particular, to understanding of society attitude to this phenomenon, social evaluation of the consequences of its existence, effect of cases of euthanasia to formation of latent part of crime, connection of euthanasia with such types of crime as violent crime, acquisitive crime, service crime etc. Conditions are specified under which the balance may be maintained between recognition of human right to dispose of own life and preservation of criminal and legal prohibition in case the phenomenon of euthanasia remains unaccepted in national legal sphere. Criminal responsibility of persons participating in this or that form of euthanasia is discussed.

Key words: *euthanasia, law, life, human, death, suicide, encroachment.*

УДК 341.96(477)•(1-66)

Б.В. Мелех

УЧАСТЬ РАДИ ЄВРОПИ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Досліджено співробітництво України з Радою Європи щодо захисту прав людини. З'ясовано, які саме моменти мали визначальний вплив на покращання стану захисту прав людини в Україні. Акцентовано увагу на діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо вдосконалення системи захисту прав людини в Україні. Проаналізовано також форми взаємолії органів державної влади та органів місцевого самоврядування України з органами Ради Європи, їх позитивний вплив на ситуацію щодо захисту прав людини в Україні. Досліджено нормативні акти Ради Європи, прийняті стосовно захисту прав людини в Україні.

Ключові слова: *права людини, Рада Європи, імплементація, співробітництво, законодавство.*

Постановка проблеми. Стан захисту прав людини в Україні на сьогодні можна вважати вкрай важким. Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування на цьому шляху потребує суттєвих коректив не тільки з боку політичних партій, громадських організацій та громадян, але й авторитетних міжнародних організацій, зокрема Ради Єв-

ропи, членом якої є Україна. Тому Рада Європи завжди намагається корегувати ситуацію України в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему співробітництва України з Радою Європи у сфері прав людини досліджували Тарасюк Б.П., Анісімова М.Ф., В'юницька О.І., Полешко А.І., Гіждіван Л.М., Рабінович П.М. Однак з огляду на надзвичайну актуальність питання та розвиток відповідної нормативної бази окремі його аспекти потребують додаткової уваги.

Формування цілей. Метою публікації є дослідження того, які обставини мали позитивний вплив на покращання стану захисту прав людини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним із факторів, що на сьогодні впливає на рівень світового прогресу та розвиток будь-якої окремо взятої країни, є міжнародне співробітництво. Жити нині ізольовано від світового співтовариства практично неможливо жодній країні. Тому важко знайти країну, яка б не вступила в ті чи інші міжнародні стосунки з іншими країнами світу. Не є винятком і Україна. Ще в Декларації про державний суверенітет України, прийнятій Верховною Радою 16 липня 1990 року, наша держава чітко визначила свої позиції стосовно організації та здійснення міжнародних відносин. У цьому документі, зокрема, стверджується, що Україна як суб'єкт міжнародного права бере участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для ефективного забезпечення національних інтересів республіки в політичній, економічній, інформаційній, науковій, технічній, культурній і спортивній сферах. Положення Декларації дістали практичну реалізацію насамперед у новій Конституції України, інших законодавчих актах, у практичних кроках нашої держави на міжнародній арені.

Одним із важливих напрямів міжнародної діяльності України є організація співробітництва з міжнародними організаціями, перш за все європейського континенту. Щодо цього особливий інтерес для України, як і для інших країн цього континенту, представляє Рада Європи. Тому одним із перших кроків міжнародного спрямування нашої держави було здійснення заходів щодо вступу до цієї авторитетної міжнародної європейської організації. Ще 14 липня 1992 року Україна подала заяву про вступ до неї, а фактично ж була прийнята 9 листопада 1995 року.

Рада Європи – це одна з авторитетних міжнародних організацій. Основними напрямками її діяльності є захист та зміцнення демократії і прав людини, пошук шляхів вирішення соціальних проблем. Вона покликана сприяти усвідомленню існування європейської культурної самобутності та підтримувати її подальший розвиток. Одним із важливих напрямів її діяльності є також розвиток політичного партнерства з новими демократіями Центральної та Східної Європи, надання допомоги країнам цього континенту в їх політичних, законодавчих і конституційних реформах [1, с. 70].

Як і кожна міжнародна організація, Рада Європи має свої керівні,

або як їх ще називають, статутні органи. Їх побудова та функціонування дещо відрізняються від наших усталених уявлень. Головними статутними органами Ради Європи є Комітет міністрів та Парламентська асамблея. Комітет міністрів є виконавчо-розпорядчим органом. До його складу входять міністри закордонних справ 40 держав – членів Ради Європи або їх постійні представники. Цей орган визначає напрями діяльності Ради Європи, розглядає та приймає рішення щодо вистовлених Парламентською асамблеєю рекомендацій, наданих пропозицій міжурядових комітетів та конференцій галузевих міністерств. Він затверджує програму діяльності Ради Європи та її бюджет. Уже навіть у цьому випадку можна помітити різницю в компетенції між національними парламентами та урядами порівняно з Комітетом міністрів Ради Європи.

Для виконання поставлених завдань як мінімум двічі на рік міністри закордонних справ 40 держав – членів Ради Європи збираються в Страсбурзі для обговорення різних напрямів співробітництва, що здійснюється на загальноєвропейському рівні. Разом із політичними аспектами європейського співробітництва вони обговорюють питання розвитку демократичних інститутів і захисту прав людини. Рішення Комітету міністрів передаються урядам країн – членів Ради Європи як рекомендації або як проекти європейських конвенцій та угод для визначення щодо участі в них. Комітет також приймає декларації або резолюції з політичних питань.

Свою роботу Комітет міністрів здійснює через підпорядковані йому 17 комітетів, а саме: з прав людини; питань засобів масової інформації; соціальної безпеки; соціальної політики; міграції; народонаселення в Європі; зайнятості та праці; рівноправ'я чоловіків і жінок; культурного співробітництва; розвитку спорту; координації збереження культурної спадщини; охорони здоров'я; міжурядового співробітництва в молодіжній галузі; охорони навколишнього середовища; органів місцевої та регіональної влади; юридичного співробітництва; боротьби зі злочинністю.

Парламентська асамблея є першою з європейських асамблей і, незважаючи на дорадчий характер її діяльності (на відміну від національних парламентів), відіграє досить важливу роль у діяльності Ради Європи в цілому й у визначенні основних напрямів функціонування Комітету міністрів – зокрема. Парламентська асамблея – це унікальна форма організації реального співробітництва парламентарів європейських країн. Члени Парламентської асамблеї призначаються національними парламентами. Сьогодні до її складу входять 286 депутатів із 40 національних парламентів. Представники парламентів п'яти країн, які не є членами Ради Європи, мають статус «спеціально запрошеного гостя». Кожна країна, залежно від кількості населення, має від 2 до 18 депутатів, які представляють усі основні національні політичні партії. В асамблеї сформовано п'ять політичних груп: соціалісти, європейські демократи, ліберал-демократи і

реформатори, об'єднані європейські ліві, європейська народна партія. Деякі члени Асамблеї не належать до жодної політичної групи.

Прийняті асамблеєю рішення мають рекомендаційний характер. Але, незважаючи на це, їх часто беруть за основу майбутніх міжнародних угод, так званих «європейських конвенцій». Саме вони формують правову базу Ради Європи. Асамблея збирається на пленарні засідання в Палаці Європи у Страсбурзі чотири рази на рік (січень, квітень, червень, вересень). 22 січня 1996 року її Головою обрано Лені Фішер (Німеччина). За традицією Асамблея обирає Голову на три однорічні строки. Заступники Голови обираються на однорічний строк. У січні 1996 року одним із таких заступників обрано народного депутата України Б. Олійника. Крім того, Асамблея також обирає генерального секретаря, секретаря Асамблеї, суддів Європейського суду з прав людини, бюро. До функцій бюро входить підготовка засідань Асамблеї, формування її порядку денного тощо. Для більш якісної підготовки питань у структурі Асамблеї діє 11 комісій, зокрема: з політичних питань; юридичних питань та права людини; соціальних питань, здоров'я та сім'ї; питань культури та освіти; навколишнього середовища, регіонального планування та органів місцевого самоврядування; науки і технологій; сільського господарства; економічних питань та розвитку; питань зв'язків з країнами-членами Ради Європи; міграції та біженців; зв'язків із національними парламентами й громадськістю.

Асамблея є також парламентським форумом для інших міжнародних організацій, таких як ОБСЄ, Європейська космічна агенція, Європейський банк реконструкції та розвитку, багатьох установ Організації Об'єднаних Націй. Представники неурядових організацій беруть участь у роботі окремих комісій як консультанти. До найважливіших форм, які найчастіше використовуються в діяльності Асамблеї, необхідно віднести регулярні конференції, симпозиуми та відкриті парламентські слухання. На них обговорюються найбільш важливі сучасні проблеми (забезпечення прав людини, захист навколишнього середовища, боротьба з наркотиками та СНІДом тощо). Слід зазначити, що для забезпечення діяльності Ради Європи та її головних статутних органів створено Секретаріат, у якому сьогодні нараховується 1200 осіб.

Рада Європи виконує значний обсяг робіт з усіх напрямів діяльності. Основна частина пов'язана із захистом та зміцненням демократії та прав людини. Щодо цього вирішується чимало завдань. Одним із них є захист прав людини. Реалізуючи його, Рада Європи намагається зміцнювати європейську солідарність, гарантуючи при цьому повагу особи, її свобод, а також соціальні, економічні й культурні права шляхом створення ефективних систем її контролю і захисту. Важливим є виявлення нових загроз порушення прав людини, приниження її гідності, загострення уваги громадськості до самої проблеми значимості прав людини. Крім цього, Рада

сприяє та заохочує вивчення прав людини в навчальних закладах (школах, вишах), а також серед професійних груп (юристів, службовців поліції (міліції), працівників виправних закладів тощо).

Надзвичайно важливим кроком у цьому напрямі було розроблення й підписання Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод (частіше її називають «Європейська конвенція з прав людини»). Відповідно до цієї Конвенції (ст. 1) держави, що її підписали, забезпечують кожній людині, яка перебуває під їх юрисдикцією, права і свободи, зазначені в ній. Система загальнолюдських прав і свобод закріплена в першому розділі цієї Конвенції (ст. 2–18). Вона включає право людини на життя, право на свободу й особисту недоторканність, право на повагу до її особистого та сімейного життя, недоторканність житла і таємниці кореспонденції, право на свободу думки, совісті та релігії, свободу висловлення своєї думки тощо. У Європейській конвенції з прав людини містяться також положення й про те, що ніхто не повинен піддаватися тортурам або нелюдському чи принижуючому гідність людини поводженню чи покаранню. Крім того, ніхто не повинен утримуватися в рабстві або в підневільному стані. Європейська конвенція з прав людини не лише визначає систему прав і свобод особи, а й передбачає досить дійовий механізм їх забезпечення. Важливими його складовими частинами насамперед є Європейська комісія з прав людини та Європейський суд із прав людини. Створення цих органів дає можливість державам – членам Ради Європи або окремим громадянам подавати скаргу на ту державу, яка, на їх думку, порушує положення зазначеної Конвенції[1, с. 72].

До складу Європейської комісії входять по одному представнику членів-держав, які ратифікували Європейську конвенцію з прав людини; її члени обираються Комітетом міністрів більшістю голосів. Варто зазначити, що кандидати не лише повинні мати належні людські якості, а й відповідати вимогам, що висуваються при призначенні на високі судові посади, або мати визнаний авторитет у питаннях внутрішнього чи міжнародного права. Вони обираються на шестирічний строк.

Комісія здійснює свою діяльність у порядку проведення пленарних засідань. Вона може отримувати петиції, що були надіслані на адресу Генерального секретаря Ради Європи від будь-якої особи, урядової організації, які стверджують, що вони є жертвами порушень їх прав із боку держави, викладених у Конвенції. Але при цьому необхідно дотримуватися такої умови, що держава, на яку подано скаргу, повинна засвідчити, що вона визнає компетенцію Європейської комісії отримувати такі петиції. Слід наголосити, що Комісія може приймати справу до розгляду лише після того, коли відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права були використані всі внутрішні засоби захисту й лише протягом шести місяців з дати прийняття остаточного внутрішнього рішення. Отримавши петицію, Комісія разом із представниками сторін вивчає її, намагається на основі поваги прав людини

по можливості дружньо урегулювати питання. За матеріалами розгляду Комісія складає доповідь, де висловлює свою точку зору щодо того, чи був сам факт порушення відповідною державою її зобов'язань, які вона взяла на себе по Європейській конвенції з прав людини. Ця доповідь направляється Комітетові міністрів і зацікавленим державам.

Співпраця України з Радою Європи є насамперед економічно вигідною. Так, свого часу була підписана «Спільна програма Комісії європейських співтовариств та Ради Європи щодо реформування правової системи, місцевого самоврядування та вдосконалення системи правозастосування в Україні», що розрахована на 1996–1997 рр. Загальний обсяг і фінансування з боку Європейського Союзу і Ради Європи становить близько 3 млн. доларів, що перевищує суму щорічного внеску України до бюджету Ради Європи. Узагалі Радою Європи розроблено багато програм, спрямованих на сприяння демократичним і правовим реформам в країнах Центральної та Східної Європи. Для реалізації таких програм лише в 1993 році було виділено приблизно 20 млн. доларів США.

Членство України в Раді Європи надає можливість розширити її участь у заходах, що проводяться в рамках цієї міжнародної організації. Так, починаючи з 1996 р. представники різних міністерств та відомств нашої країни беруть участь у засіданнях Комітету з питань міграції, Комітету з питань переливання крові та імунології, Комітету з питань соціальної політики, Комітету з питань рівноправ'я жінок та чоловіків, Комітету з питань біосистеми тощо. Україна через Раду Європи здійснює більш активне й широке співробітництво у вирішенні широкого кола питань, що мають не лише європейське, а й світове значення. Це, наприклад, стосується такої важливої проблеми, як вироблення загальноєвропейської системи безпеки.

Таким чином, членство України у Раді Європи надає їй широкі можливості для більш активного міжнародного співробітництва, створює необхідні умови для гармонізації національного законодавства з міжнародно-правовими актами цієї міжнародної організації (стандартами Ради Європи), а це значить – й із законодавством країн-членів. Використання досвіду та потенціалу Ради Європи надало нашій державі цінну допомогу в роботі щодо приведення нашого законодавства у відповідність до європейських стандартів.

Надзвичайно важливим для України є процес приєднання до конвенцій та угод Ради Європи. Документи Ради Європи після приєднання до них України стають невід'ємною частиною національного законодавства. Практична користь очевидна – замість укладення низки двосторонніх угод Україна стає стороною багатостороннього договору, який є обов'язковим для багатьох держав – членів Ради Європи.

Практичне співробітництво між Україною і Радою Європи розвивається в багатьох напрямках. Україна бере активну участь у програмах міжурядового співробітництва Ради Європи; успішно реалізується Спільна

програма Європейського Союзу та Ради Європи з надання допомоги Україні у проведенні правової реформи. Усі ці заходи спрямовані на становлення України як правової держави, у якій повною мірою має дотримуватися принцип верховенства права та забезпечуватися основні права і свободи людини. Проведення в Україні відповідних заходів сприяє поширенню цінностей Ради Європи в нашому суспільстві, підвищенню правової культури та правосвідомості населення.

Доброю ознакою рівня співробітництва між Україною та Радою Європи є і контакти між представниками виконавчої, законодавчої та судової гілок влади з різними органами РЄ.

Очевидна еволюція у зв'язку з членством України в Раді Європи сталася у сфері захисту прав людини, принципово змінилася правосвідомість населення: нині потенційно кожен громадянин України може добиватися захисту своїх порушених прав через відповідні європейські механізми.

Із утворенням нового Європейського суду з прав людини, офіційна інаугурація якого відбулась у Страсбурзі, суттєво розширюються можливості такого захисту: тепер фізична особа може за певних умов звернутися безпосередньо до цієї інституції.

Водночас Рада Європи докладає зусилля для розширення несудових засобів захисту прав людини. На урочистому засіданні Комітету міністрів, що відбулося 7 травня 1999 року в Будапешті за нашою участю, було прийнято рішення про створення посади Комісара Ради Європи з прав людини. При цьому слід пам'ятати, що основний захист прав людини має здійснюватися на національному рівні. Саме тому пріоритетним у наших стосунках із Радою Європи є реформування національної правової системи, у першу чергу, захисту прав людини, правоохоронної, судової та пенітенціарної систем, місцевого самоврядування[2, с. 4].

Серцевиною правової держави є верховенство закону, забезпечення прав і основних свобод кожного громадянина, створення надійного механізму захисту людини.

Вирішення цього кардинального завдання можливе лише на основі повної реалізації під час розробки та введення в дію внутрішніх законів держав вимог міжнародно-правових нормативних актів.

Відповідно до Статуту Ради Європи її членом може бути держава, що визнає принципи верховенства закону та забезпечує права й основні свободи людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією. Рада Європи виявила готовність усіляко сприяти приєднанню нових держав до міжнародних демократичних і правозахисних інститутів, надавати їм допомогу в налагодженні та розвитку співробітництва між ними й країнами Заходу на двосторонньому і регіональному рівнях[3, с. 27].

Із здобуттям незалежності Україна проголосила захист демократичних цінностей, забезпечення прав і основних свобод людини, утвер-

дження панування права основними пріоритетами своєї внутрішньої та зовнішньої політики. Її критерії повністю збігалися з цілями і принципами діяльності Ради Європи.

Однак вступ України до Ради Європи міг бути можливим лише за умови приведення нею своєї правової системи у відповідність до основних принципів демократії, верховенства права й поважання прав людини.

Отже, вирішення питання про членство України в Раді Європи залежало від того, наскільки статті її Конституції та інших законодавчих актів про права й основні свободи людини відповідали нормам міжнародно-правових актів цієї організації.

Невідповідність у багатьох аспектах правових актів України з прав людини міжнародним вимогам та існування потреби в налагодженні належних відносин із міжнародними структурами зумовили необхідність імплементації міжнародно-правових стандартів у внутрішнє законодавство нашої держави.

У галузі прав людини, зокрема громадянських, таким міжнародно-правовим стандартом є Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини, підписана державами – членами Ради Європи в Римі у 1950 р., і додані до неї протоколи.

Імплементацією норм міжнародного права, зокрема міжнародно-правових документів і громадянських прав людини, у національне право України регулюється Декларація про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою України 16 липня 1990 року Законом України від 12 вересня 1991 року «Про правонаступництво України», Законом України від 10 грудня 1991 року «Про дію міжнародних договорів на території України» та Законом України від 22 грудня 1993 року «Про міжнародні договори України».

У Декларації проголошена рівність усіх громадян України перед законом, чітко визначена позиція нашої держави щодо організації та здійснення міжнародних відносин. У ній, зокрем, йдеться про те, що Україна як суб'єкт міжнародного права бере участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для ефективного забезпечення її національних інтересів в усіх сферах міждержавного співробітництва.

Законами «Про правонаступництво України», «Про дію міжнародних договорів на території України» і «Про міжнародні договори України» наша держава гарантувала забезпечення прав людини кожному її громадянину незалежно від національної належності та інших ознак відповідно до міжнародно-правових актів про права людини.

Положення Декларації та зазначених законів набули дальшого розвитку в новій Конституції України, інших законодавчих актах, у діяльності нашої держави на міжнародній арені.

Для практичного здійснення всього обсягу законотворчої роботи, пов'язаної з імплементацією міжнародно-правових норм у галузі прав людини в національне законодавство нашої країни, у складі Верховної Ради України утворено Комітет із питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. Комітет, зокрема його підкомітет з питань прав людини, аналізуючи чинне законодавство держави про права людини з точки зору його відповідності нормам міжнародного права, виносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення відповідних змін і доповнень до того чи іншого акта.

Як відомо, основні права і свободи громадян встановлюються найвищими органами державної влади у формі конституційного закону. Обмеження основних прав людини, які визнаються або існують у будь-якій країні, не допускається.

Висновки. Співробітництво України з Радою Європи дало змогу значно пришвидшити процес покращання стану захисту прав людини й громадянина в Україні, а також сприяло реалізації демократичних норм і принципів, демократизаційним перетворенням, пришвидженню імплементації норм та принципів Ради Європи на шляху до інтеграції у ЄС.

Незаперечним є той факт, що це співробітництво вплинуло на значне зростання міжнародного авторитету України; також Рада Європи допомогла розпочати й розвинути процес адаптації національного законодавства України до світових принципів демократії й удосконалити закони, що регулюють сферу захисту прав людини в Україні.

Подальше виконання Україною рекомендацій Ради Європи є необхідною передумовою для розвитку ефективного державного управління у сфері захисту прав людини і громадянина в Україні.

Використані джерела:

1. Опришко В. Для чого Україні Рада Європи / В. Опришко // Право України. - 1997. - № 6. - С. 70-75.
2. Тарасюк Б. Україна і Рада Європи / Б. Тарасюк // Право України. - 1999. - № 7. - С. 3-4.
3. Гіждіван Л. Про деякі питання адаптації законодавства України з громадянських прав людини до норм Ради Європи / Л. Гіждіван // Право України. - 1999. - № 11. - С. 27-29.
4. Брижко Б. Про приєднання України до Конвенції №108 Ради Європи / Б. Брижко // Право України. - 2003. - № 1. - С. 34-37.
5. Полешко А. Рада Європи - на захисті прав людини / А. Полешко // Право України. - 1999. - № 7. - С. 36-38.
6. Рабінович П. Ефективність впливу Конвенції про захист прав та основних свобод людини на держави - членів Ради Європи / П. Рабінович // Право України. - 2000. - № 11. - С. 34-36.

Мелех Б.В. Участие Совета Европы в защите прав человека в Украине

Исследуется сотрудничество Украины с Советом Европы по защите прав человека. Указываются моменты, которые имели определяющее влияние на улучшение состояния защиты прав человека в Украине. Акцентируется внимание на деятельности органов государственной власти и органов местного самоуправления по совершенствованию системы защиты прав человека в Украине. Анализируются также формы взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления Украины с органами Совета Европы, их положительное влияние на ситуацию по защите прав человека в Украине. Исследуется, какие нормативные акты Совета Европы приняты по защите прав человека в Украине.

Ключевые слова: *права человека, Совет Европы, имплементация, сотрудничество, законодательство.*

Melekh B.V. Participation of the Council of Europe in the human rights protection in Ukraine

Investigate Ukraine's cooperation with the Council of Europe on human rights protection. It turns out that just moments had a decisive influence on the improvement of human rights in Ukraine. Attention is focused on activities of state and local governments to improve the system of human rights protection in Ukraine. Analyzes also forms of interaction of state and local government bodies of Ukraine Council of Europe, the impact on the situation of human rights in Ukraine. We study the regulations adopted by the Council of Europe for the protection of human rights in Ukraine.

State of human rights in Ukraine to date can be considered extremely difficult. The activities of state and local government in this way requires significant adjustments not only from political parties, public organizations and citizens, but also authoritative international organizations including the Council of Europe is the member of which is Ukraine. Therefore, the Council of Europe is always trying to correct the situation Ukraine in this direction.

The problem of Ukraine's cooperation with the Council of Europe's human rights investigated Tarasyuk B.P., Anisimov M.F., V'yunytska A.I., A.I. Poleshko, Hizhdivan L.M., Rabinovich P.M.

Ukraine Cooperation Council of Europe made it possible to significantly speed up the process of improvement of the protection of human and civil rights in Ukraine, and also contributed to the implementation of democratic norms and principles democratizing transformation, accelerate the implementation of the principles and norms of the Council of Europe on the path to EU integration.

Indisputable is the fact that this cooperation has influenced the significant growth of the international authority of Ukraine, the Council of Europe also helped initiate and develop the process of adaptation of national legislation of Ukraine to the world the principles of democracy and improve laws regulating the sphere of human rights protection in Ukraine.

Ukraine Further implementation of the recommendations of the Council of Europe is a prerequisite for the development of good governance for the protection of human and civil rights in Ukraine.

Key words: *human rights, the Council of Europe, implementation, cooperation, legislation.*

УДК 342.531

В.Ф. Нестерович

ЗМІНИ В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЛОБІЮВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ ТА ФРАНЦІЇ

У статті розкрито останні зміни, що відбуваються в конституційно-правовому регулюванні лобіювання в Німеччині та Франції. Вказується, що у ФРН попри наявність спеціального закону про лобіювання, який був прийнятий ще у 1972 році, ведеться активна дискусія щодо прийняття нового більш детального законодавчого акта. Паралельно з цим, у ФРН суттєво переглянуто етичні кодекси членів парламенту, уряду, посадових і службових осіб, а також законодавство про конфлікт інтересів для протидії незаконному лобіюванню. Схожі дії здійснюються й у Франції, де протягом 2009-2010 років проведена справжня лобістська реформа, в основі якої лежать спеціалізовані акти з лобіювання.

Ключові слова: *конституційно-правове регулювання, лобіювання, Німеччина, Франція.*

Постановка проблеми. Інтегрування України до європейської спільноти з перспективою набуття нашою державою повноправного членства у Європейському Союзі вимагає серед іншого запровадження конституційно-правових механізмів, які нададуть громадськості реальні важелі впливу на формування та реалізацію державної політики. Серед таких механізмів слід виокремити лобіювання, конституційно-правове регулювання якого в країнах-членах ЄС постійно переглядається та вдосконалюється. Наша держава у сфері врегулювання лобіювання знаходиться лише на стадії констатування необхідності встановлення засад цього конституційно-правового механізму. Зокрема, у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII чітко визначено серед основних заходів протидії корупції ухвалення законодавства щодо визначення правових засад лобіювання [1].

Тому виходячи з вище вказаного, убачаємо за доцільне звернути увагу на останні новачі, що відбуваються у сфері конституційно-правового врегулювання цього політико-правового феномена в провідних країнах-членах ЄС, передусім Німеччині та Франції, для врахування прогресивного досвіду цих країн в українській нормопроектній діяльності урегулювання лобіювання.